

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

METAVERS TURIZMI: VIRTUAL DUNYODAGI SAYOHATNING IQTISODIY, HUQUQIY VA IJTIMOIIY NATIJALARI	12
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Eshimova Sevinch Baxtiyor qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUN'IY INTELLEKT VA PLATFORMA EKOTIZIMLARINING KORXONA INNOVATSIYALARIDAGI O'RNI	16
Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi	
METHODOLOGY FOR ASSESSING THE ECONOMIC DAMAGE OF ECOLOGICAL HAZARDS IN URBAN AREAS: CONCEPTUAL SHORTCOMINGS OF NON-MARKET VALUATION METHODS AND THE INTEGRAL DAMAGE FUNCTION APPROACH	20
Abbos Saydullaev	
Iqboloy Choriyorova	
O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA RAQAMLI IQTISODIYOT IMKONIYATLARI	31
Ibragimova Rayxon Tojibayevna	
OZIQ-OVQAT SANOATIDA "ZAYLANMA IQTISODIYOT (CIRCULAR ECONOMY)" MODELINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	36
Elnoraxon Muminova Abdulkarimovna	
Sarvinov Mamatojiyeva Dilshodjon qizi	
TRANSPORT KORIDORLARINI BOSHQARISHDA LOGISTIKA MENEJMENTINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	42
Umarova Dilfuza Raxmatulla qizi	
ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ И ПЕРСПЕКТИВ ЦИФРОВИЗАЦИИ МИСЕ-СЕКТОРА В УЗБЕКИСТАНЕ	47
Narzulloeva Fariza Akmalевна	
ECONOMETRIC MODELING OF THE DYNAMICS OF RETAIL TRADE TURNOVER UNDER THE INFLUENCE OF REAL HOUSEHOLD INCOME USING A LOGARITHMIC FUNCTION	53
Gaybullayev Sarvar Uktam ugli	
MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING MAZMUN-MOHİYATI VA NAZARIY ASOSLARI	59
Mizamova Umida Jamoliddin qizi	
SPORT TAKOMILLASHUVI BOSQICHIDAGI FUTBOLCHILARNING MUSOBAQA FAOLIYATIDA INNOVATSION VOSITALARNING O'RNI	64
Mamatraimov Anvar Chorshanbiyovich	
MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA CHET TILINI VIZUAL MATERIALLAR VOSITASIDA O'RGATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	72
Olimova Shahlo Bahodir qizi	
Inomova Mahliyo Yusuf qizi	
INCREASING THE ATTRACTIVENESS OF DIVIDEND POLICY IN UZBEKISTAN COMPANIES	76
Akmal Komiljonovich Shermukhamedov	
XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI	81
Musurmonqulov Muhammad Ural o'g'li	
TEMIR YO'L ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY MEXANIZMI	86
Baymatov Atxam Axmadaliyevich	

MENEJMENT NAZARIYASINING SHAKLLANISHI VA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI.....	92
Saidova Xilolaxon Rashidjon qizi	
OPPORTUNITIES FOR USING MARKETING STRATEGIES TO ENSURE THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HOTEL ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	97
Sardor Kuvandikov	
ЭФФЕКТИВНОСТЬ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОГРАММ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ	106
Абдуллаева Зульфия Иззатовна	
NAMANGAN VILOYATINING HUDUDIYIQTISODIY TUZILMASI VA SHAHARLAR TIZIMINING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI.....	113
Ahmadjanov Ilyosbek Ilhomjon o'g'li	
JISMONIY SHAXSLAR DAROMADLARINI SOLIQA TORTISH MEKANIZMI VA XALQARO TAJRIBALAR QIYOSIY TAHLILI	117
G'afforov Kamronbek	
"O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJNING SINGULYAR VA BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	123
Bobojonova Zarnigor Shokirovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY JARAYONLARNI BAHOLASHDA DSGE MODELINING QASHQADARYO SHAROITIGA MOSLASHTIRILGAN TAHLILIY KOMPOONENTLARI.....	132
Muxitdinov Xudayar Suyunovich	
Quvatova Gulzoda Faxriddin qizi	
O'ZBEKISTONDA TIBBIY TURIZM VA TIBBIY XIZMATLAR TIZIMINING MAZMUNI	137
Ergasheva Iroda Ibrohim qizi	
FOYDA SOLIG'INING BANKLAR MOLIYAVIY HOLATIGA TA'SIRINI BAHOLASH	141
Maxmudov Omon To'xtayevich	
RAQAMLI INFRATUZILMA TUSHUNCHASI, TARKIBI VA IQTISODIY MAZMUNI.....	147
Pardayev Orifjon Charshamiyevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI.....	152
Omonova Zarina Xudoymurodovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI (Shartli "suv ta'minot servis" AJ misolida).....	160
Doniyorova M.	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK KORXONALARI RIVOJLANISHINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	164
Komilova Shaxnoza Komiljon qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA INSON RESURLARINI BOSHQARISHDA XODIMNING QIYMAT YARATISH DARAJASINI BAHOLASHNING INTEGRALLASHGAN MODEL (EVCI)	169
Xaydarova Malika Shokirjon qizi	
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА УЗБЕКИСТАНА И МЕХАНИЗМ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ	174
Нодира Илхамовна Саидахмедова	
Жамолиддин Ярашевич Нуриллаев	
THE RELATIONSHIP BETWEEN FRUGALITY AND INNOVATION: A THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PERSPECTIVES.....	181
Allaberganov Zakir Gaibovich	
Alimova Guzal Abdukhakimovna	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA TARMOQLARARO INTEGRATSIYANING INSTITUTIONAL MODEL.....	188
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	

AHOLINI IJTIMOIIY HIMOYALASH TIZIMINI BOSHQARISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	196
Xamroyev Anvar Ashurovich	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI QAYTI ISHLAYDIGAN BIZNES	
SUBYEKTLARIDA MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISH	202
Ismaylov Kuatbay Sarsenbayevich	

UDK.: 331.101

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI QAYTI ISHLAYDIGAN BIZNES SUBYEKTLARIDA MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISH

Ismaylov Kuantbay Sarsenbayevich
Qoraqalpoq davlat universiteti professori
Email: ismaylovk@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlab chiqaruvchi korxonalarning mehnat unumdorligi tahlil qilingan. Tahlil natijalarida keyingi yillarda korxonalarning ishlab chiqarish imkoniyatlari pasayib ketganligi va mos holda mehnat unumdorligining haddan tashqari pasayib ketganligi aniqlangan. Kelajakda korxonalarda mehnat unumdorligini oshirish uchun taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish, ishlab chiqarish hajmi, oziq-ovqat, mehnat unumdorligi, mehnat unumdorligini oshirish, bir xodimga to'g'ri keladigan mahsulot qiymati, bir ishlab chiqarish xodimiga to'g'ri keladigan mahsulot qiymati.

Abstract: This article analyzes the labor productivity of agricultural processing enterprises. The analysis revealed that in recent years, the enterprises' production capacity has declined, and, consequently, labor productivity has fallen excessively. Proposals and recommendations for improving labor productivity at these enterprises in the future are developed.

Keywords: agriculture, production, production volume, food products, labor productivity, labor productivity improvement, product cost per employee, product cost per employee.

Аннотация: В статье анализируется производительность труда предприятий, перерабатывающих сельскохозяйственную продукцию. В результате анализа установлено, что в последние годы производственные возможности предприятий снизились, и, соответственно, чрезмерно снизилась производительность труда. Разработаны предложения и рекомендации по повышению производительности труда на предприятиях в будущем.

Ключевые слова: сельское хозяйство, производство, объем производства, продукты питания, производительность труда, повышение производительности труда, стоимость продукции на одного работника, стоимость продукции на одного производственного работника.

KIRISH

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlaydigan korxonalarda mehnat unumdorligini oshirish katta ahamiyat kasb etadi. Sababi, mehnat unumdorligini oshirish orqali ishlab chiqarish hajmi ko'payadi, ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi, ishchi va xodimlarning ish haqi ko'payadi. Lekin bu hozirgi raqamli iqtisodiyot sharoitida dolzarb masala hisoblanadi.

Unumdorlik — bu bajarilgan vazifalar hajmining ularni bajarish uchun sarflangan vaqtga nisbatidir. Bu ko'rsatkich butun korxona uchun ham, uning alohida tuzilmalari (sexlar, bo'limlar, filiallar va h.k.), ishchilar yoki ish o'rinlari uchun ham hisoblanadi. Ushbu ko'rsatkichni bilish ish me'yorlarini yaratish, tashkilot faoliyatini rejalashtirish, faoliyatning mahsuldorligi, samaradorligi va natijadorligini baholash imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlaydigan biznes subyektlarida mehnat unumdorligini oshirish masalasi iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri sifatida ko'plab iqtisodchi olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Mehnat unumdorligi nazariyasining shakllanishida Peter Drucker muhim o'rin tutadi. U mehnat unumdorligini oshirishda inson kapitali, bilim va innovatsiyalarni ishlab chiqarish jarayoniga joriy etish hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlagan. Peter Druckerning fikricha, zamonaviy korxonalarda raqobatbardoshlikni ta'minlashning asosiy omili bilimga asoslangan mehnat unumdorligini oshirish hisoblanadi.

Paul Krugman iqtisodiy o'sishning uzoq muddatli manbai sifatida mehnat unumdorligi darajasini ko'rsatadi. Olimning ta'kidlashicha, mamlakatlar va korxonalar farovonligining asosiy sababi ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanish bilan bog'liq. Shu sababli qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash korxonalarida resurslardan oqilona foydalanish va texnologik yangilanishlar mehnat unumdorligining oshishiga xizmat qiladi.

John W. Kendrick mehnat unumdorligini o'rganishda ishlab chiqarish omillarining samaradorligini baholashga alohida e'tibor qaratgan. Uning tadqiqotlarida mehnat unumdorligi nafaqat ishchi kuchi bilan, balki kapital, texnologiya va boshqaruv sifati bilan ham uzviy bog'liqligi asoslab berilgan. Bu yondashuv qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash korxonalarida kompleks boshqaruv tizimini shakllantirish zarurligini ko'rsatadi.

Nicholas Bloom va John Van Reenen korxonalarda boshqaruv sifatining mehnat unumdorligiga ta'sirini o'rganib, zamonaviy boshqaruv usullaridan foydalanuvchi korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligi yuqori bo'lishini aniqlagan. Ularning tadqiqotlari natijalariga ko'ra, strategik rejalashtirish, sifat nazorati va xodimlarni rag'batlantirish tizimlari unumdorlikning muhim omillari hisoblanadi.

Chad Syverson korxonalar samaradorligi va mehnat unumdorligi o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilib, texnologik yangiliklarni joriy etish, raqobat muhitining rivojlanishi va resurslardan samarali foydalanish unumdorlik o'sishining asosiy manbalari ekanligini asoslagan. Uning tadqiqotlari qayta ishlash sanoatida innovatsion texnologiyalarni qo'llashning ahamiyatini ko'rsatadi.

Adam Szeidl va hamkorlarining tadqiqotlarida korxonalararo aloqalar, ishlab chiqarish tarmoqlari va biznes hamkorlik mehnat unumdorligini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan. Ularning fikricha, korxonalar o'rtasidagi tajriba almashinuvi, texnologik hamkorlik va import qilinadigan sifatli resurslardan foydalanish ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.

Andrey Yu. Gusev va Irina G. Koshkina mehnat unumdorligini qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining samaradorligini belgilovchi asosiy omil sifatida baholab, raqamlashtirish, mexanizatsiyalash va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash mehnat unumdorligining barqaror o'sishini ta'minlashini ta'kidlagan. Olimlar ishlab chiqarishda jonli mehnat ulushini qisqartirish va yuqori unumli texnikalardan foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

T.A. Belchik agroindustrial korxonalarda mehnat unumdorligiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganib, xodimlarning malakasi, mehnatdan qoniqish darajasi, boshqaruv sifati va motivatsiya tizimi unumdorlikning asosiy determinantlari ekanligini aniqlagan. Tadqiqot natijalarida korxona rahbariyatining samarali boshqaruv qarorlari unumdorlikni oshirishda muhim ahamiyatga egaligi asoslangan.

So'nggi yillarda oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi korxonalarda mehnat unumdorligini oshirish omillari mintaqaviy nuqtayi nazardan ham o'rganilmoqda. Tadqiqotlar natijalari sanoat klasterlari, korxonalararo kooperatsiya, davlat moliyaviy qo'llab-quvvatlashi va hududiy aglomeratsiya jarayonlari oziq-ovqat sanoati korxonalarida mehnat unumdorligining oshishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Yuqoridagi ilmiy qarashlar tahlili shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlaydigan biznes subyektlarida mehnat unumdorligini oshirish texnologik modernizatsiya, inson kapitalini rivojlantirish, boshqaruv sifatini takomillashtirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda korxonalararo hamkorlikni kuchaytirish orqali ta'minlanadi. Shu jihatdan mazkur yo'nalishda ilmiy izlanishlarni davom ettirish va amaliy mexanizmlarni ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda biznes subyekti mehnat unumdorligi dinamikasi, mehnat unumdorligiga ta'sir etuvchi omillar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar o'rganildi. Tadqiqotda ilmiy kuzatuv, abstrakt mantiqiy fikrlash, qiyosiy tahlil, omilli tahlil, ma'lumotlarni guruhlash, ilmiy kuzatuv va tavsifiy statistik taqqoslash usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mehnat unumdorligi bo'yicha nazariy tushunchalar bilan birgalikda korxonalarda haqiqiy amalga oshirilayotgan ishlar haqida to'xtalib o'tamiz.

1-jadval ma'lumotlari bo'yicha oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi "AVS un zavodi" aksiyadorlik jamiyatida 2020–2024-yillar oralig'ida un mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi sezilarli darajada kamayishi kuzatilgan. Ushbu yillarda mos holda aksiyadorlik jamiyatida xodimlarning o'rtacha soni, jumladan, ishlab chiqarish xodimlari soni ham kamayib borgan. Mahsulotlar ishlab chiqarish hajmining kamayishi sababli ishlab chiqarish xodimlari soni kamayishiga qaramasdan, mehnat unumdorligi haddan tashqari pasayib ketgan. Mos holda bir ishlab chiqarish xodimiga to'g'ri keladigan mahsulot qiymati ham haddan tashqari pasayib ketgan (1-jadval).

1-jadval
2020-2024-yillar uchun "AVS un zavodi" aksiyadorlik jamiyatida mehnat unumdorligi, ming so'mda¹

№	Ko'rsatkishlar	2020-y.	2021-y.	2022-y.	2023-y.	2024-y.	2024-yilga o'zgarishlar, %	
							2020-yilga	2023-yilga
1	Amaldagi narxlarda mahsulot qiymati, ming so'm	38446065	37338306	37342362	16600360	3381792	8,8	20,4
2	Xodimlarning o'rtacha soni, kishi jami	177	175	161	119	92	52,0	77,3
	shu jumladan:							
	-rahbarlar	25	8	9	8	5	20,0	62,5
	-mutaxassislar	35	33	32	27	27	77,1	100,0
	- texnik xodimlar	11	12	12	11	9	81,8	81,8
	-xizmat ko'rsatuvchi xodimlar	8	23	23	15	9	112,5	60,0
	-ishlab chiqarish xodimlari	98	99	85	58	42	42,9	72,4
3	Bir xodimga to'g'ri keladigan mahsulot qiymati, ming so'm	217209,4	213361,7	231940,1	139498,8	36758,6	16,9	26,4
4	Bir ishlab chiqarish xodimiga to'g'ri keladigan mahsulot qiymati, ming so'm	392306,8	377154,6	439321,9	286213,1	80518,8	20,5	28,1

2-jadval ma'lumotlari bo'yicha oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqaruvchi "AVS don" mas'uliyati cheklangan jamiyatida 2020–2024-yillar oralig'ida un mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi o'sish bilan kuzatilgan. 2024-yil 2020-yilga nisbatan ishlab chiqarish hajmi 115,9 foizgacha o'sgan, 2023-yilga nisbatan 129,4 foizgacha o'sgan. Xodimlarning o'rtacha soni 2020–2024-yillarda kamaygan, jumladan, ishlab chiqarish xodimlari soni mos holda 52,0 va 77,3 foizgacha pasaygan. Ishlab chiqarish xodimlari sonining kamayishi sababli mehnat unumdorligi 2024-yilda 2020-yilga nisbatan 351,7 foizgacha oshgan, 2023-yilga nisbatan 180,2 foizgacha oshgan. Ko'rinish turibdiki, oldingi yillarga nisbatan mehnat unumdorligi oshgan (2-jadval).

2-jadval
2020-2024-yillar uchun "AVS don" ma'suliyati cheklangan jamiyatida mehnat unumdorligi, ming so'mda²

№	Ko'rsatkishlar	2020-y.	2021-y.	2022-y.	2023-y.	2024-y.	2024-yilga o'zgarishlar, %	
							2020-yilga	2023-yilga
1	Amaldagi narxlarda mahsulot qiymati, ming so'm	35304148	23799901	26103221	31613293	40905826	115,9	129,4
2	Xodimlarning o'rtacha soni, kishi jami	135	145	133	133	100	74,1	75,2
	shu jumladan:							
	-rahbarlar	3	3	3	3	3	100,0	100,0
	-mutaxassislar	27	12	43	37	25	92,6	67,6
	- texnik xodimlar	13	5	3	3	3	23,1	100,0
	-xizmat ko'rsatuvchi xodimlar	7	4	44	51	41	585,7	80,4
	-ishlab chiqarish xodimlari	85	121	40	39	28	32,9	71,8
3	Bir xodimga to'g'ri keladigan mahsulot qiymati, ming so'm	261512,2	164137,2	196264,8	237693,9	409058,3	156,4	172,1
4	Bir ishlab chiqarish xodimiga to'g'ri keladigan mahsulot qiymati, ming so'm	415342,9	196693,4	652580,5	810597,3	1460922,2	351,7	180,2

1 Jadval "AVS un zavodi" aksiyadorlik jamiyatida ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

2 Jadval "AVS don" ma'suliyati cheklangan jamiyati ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish korxonalari o'zining yillik ishlab chiqarish quvvatidan samarali foydalanishga intilishi zarur. "AVS un zavodi" aksiyadorlik jamiyati ham mavjud ishlab chiqarish quvvatlariga ega bo'lib, kelgusida ishlab chiqarish hajmini yanada oshirish imkoniyatlariga ega. Bunda ishlab chiqarish jarayonida xomashyo va energetik resurslar narxlaridagi o'zgarishlar, shuningdek, bozorda yangi raqobatchilarning paydo bo'lishi korxonani faoliyatni yanada takomillashtirishga undamoqda. "AVS don" mas'uliyati cheklangan jamiyati esa ishlab chiqarish quvvatlaridan samarali foydalanib, ishlab chiqarish jarayonlarini barqaror yo'lga qo'yishga erishgan. Bizning fikrimizcha, ushbu korxonalar bozorni chuqurroq o'rganish va oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish jarayonlarini yanada takomillashtirish orqali mehnat unumdorligini kelgusida ham oshirish imkoniyatiga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Полина С.В. Проблемы повышения производительности труда в экономике региона. <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-povysheniya-proizvoditelnosti-truda-v-ekonomike-regiona>
2. Tajekeev Z., Bayjanov S., Ismaylov K., Abishov M., Utegenova S. «Ekonomilaliq analiz» Oqilwliq. Nókis «BILIM» 2024. 783-bet.
3. «ABC un zavodi» akciaadorlik jamiaitiada va «ABC don» ma'suliyati cheklangan jamiaitining 2022 - 2024 yillik hisobot ma'lumotlari.
4. Drucker P.F. Management: Tasks, Responsibilities, Practices. New York: Harper & Row, 1973.
5. Krugman P. The Age of Diminished Expectations. Cambridge: MIT Press, 1994.
6. Kendrick J.W. Productivity Trends in the United States. Princeton University Press, 1961.
7. Bloom N., Van Reenen J. Measuring and Explaining Management Practices Across Firms and Countries // Quarterly Journal of Economics. 2007.
8. Syverson C. What Determines Productivity? // Journal of Economic Literature. 2011.
9. Szeidl A., Cai J. Interfirm Relationships and Business Performance // Quarterly Journal of Economics. 2018.
9. Gusev A.Yu., Koshkina I.G. Labour Productivity in the Agricultural Sector of the National Economy is a Key Factor in the Rise of Production Efficiency // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 2022.
10. Belchik T.A. Reserves of Labor Productivity Growth in Enterprises of the Agro-Industrial Complex // European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. 2019.
11. Kim J.H. Factors Affecting the Labor Productivity of the Food Manufacturing Industry // Hong Kong Journal of Social Sciences. 2024.
12. Kipene V. Labour Productivity Performance of Small Agro-Processing Firms in Tanzania // Research Study on Agro-Processing Enterprises. 2015.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>